

ביטוח ילדים

קצבת ילדים

קצבת ילדים משולמת בכל חודש לכל המשפחות עם ילדים בישראל, ומטרתה לסייע בהוצאות הגידול של הילדים. מאז נחקק חוק ביטוח ילדים ב-1959 כתשלום קבוע למשפחות מרובות ילדים, הוא תוקן פעמים רבות כדי להתאים את תנאי הזכאות לקצבאות ואת סכומיהן לתמורות במדיניות הפיסקלית בארץ¹.

במאי 2015, עם הקמת ממשלה חדשה ובעקבות ההסכמים הקואליציוניים, הוחלט להגדיל את קצבאות הילדים (לאחר שהופחתו באוגוסט 2013). במקביל הוחלט להנהיג תוכנית חיסכון לטווח ארוך לילדים כחלק משינוי מבנה הקצבה, כך שהעלות הכוללת תגיע לגובה החיסכון שהושג באוגוסט 2013. סכומי הקצבה, הצמודים למדד המחירים לצרכן², לא השתנו ממאי 2015 עד סוף 2017, משום שהמדד לא עלה בשנים אלה (לוח 1). ב-2018 עלה המדד ב-0.3%. ולכן השינויים בקצבה לפי מספר הילדים זניחים עד אפסיים.

לוח 1: סכום קצבאות הילדים לפי מקום הילד במשפחה (ש"ח).
2018-2013

מקום הילד במשפחה	מאוגוסט 2013		2015-2017		2018	
	ילד חדש	ילד ותיק	ילד חדש	ילד ותיק	ילד חדש	ילד ותיק
ראשון	140	140	150	150	150	150
שני	140	140	188	188	189	189
שלישי	140	172	188	188	189	189
רביעי	140	336	188	336	189	336
חמישי ויותר	140	354	150	354	150	354

המשפחות המקבלות קצבת ילדים

מספר המשפחות ששולמו להן קצבאות ילדים הגיע ב-2018 לכ-1.186 מיליון בממוצע לחודש – גידול של 1.6% לעומת 2017 (לוח 2), ומספר הילדים שבהן (עד גיל 18) והגיע לכ-2.88 מיליון בממוצע לחודש – גידול של 1.8% (לוח 3). מספר המשפחות שקיבלו קצבה בעבור ילד אחד גדל

1 סקירת השינויים מצוינת בדוחות השנתיים (סקירה שנתית) של המוסד.
2 מדד נובמבר בשנה החולפת בהשוואה למדד נובמבר בשנה שקדמה לו.

ב-1.0% והגיע לכ-357 אלף, בעבור שני ילדים ושלושה ילדים גדל בשיעור זהה של 2.0%. התפלגות המשפחות לפי מספר הילדים במשפחה נותרה ללא שינויים ניכרים מ-2014: משפחות עם 1-2 ילדים מהוות כ-60% מסך המשפחות, ומשפחות עם ארבעה ילדים ויותר – כ-17% מסך המשפחות.

לוח 2: משפחות המקבלות קצבת ילדים. לפי מספר הילדים במשפחה (ממוצע לחודש), 2018-2014

מספר הילדים במשפחה						סך כל המשפחות	שנה
+6	5	4	3	2	1		
מספרים (אלפים)							
48.0	44.1	99.8	234.4	340.3	340.8	1,107.5	2014
48.7	44.9	101.9	240.3	346.9	345.6	1,128.3	2015
49.7	45.5	104.1	246.1	353.2	350.1	1,148.5	2016
50.5	46.2	105.5	251.0	359.6	354.1	1,166.9	2017
51.8	46.9	107.5	256.0	366.8	357.3	1,186.1	2018
אחוזים							
4.3	4.0	9.0	21.2	30.7	30.8	100	2014
4.3	4.0	9.0	21.3	30.7	30.6	100	2015
4.3	4.0	9.1	21.4	30.7	30.5	100	2016
4.3	4.0	9.0	21.5	30.8	30.3	100	2017
4.4	4.0	9.1	21.6	30.9	30.1	100	2018

הילדים

בעקבות תיקוני החקיקה והפחתת קצבאות הילדים בשנים 2003-2004³ הוגדרה קבוצה של **ילדים חדשים** – ילידי יוני 2003 ואילך. ילדים אלה קיבלו עד יוני 2009 קצבה השווה לקצבת שני הילדים הראשונים, ללא קשר למקומם במשפחה⁴. מאוגוסט 2013 עד סוף אפריל 2015 חזרה קצבתם של ילדים אלה להיות אחידה, וממאי 2015 שוב השתנתה לפי מקום הילד במשפחה.

כ-30% (כ-870 אלף) מסך הילדים ב-2018 היו ילדים שלישיים ואילך, שיעור דומה לשיעור ב-2017. המספר הכולל של "הילדים החדשים" הגיע ב-2018 לכ-2.5 מיליון, שהם כ-85% מכלל הילדים שבגינם שולמה קצבה. כצפוי, שיעור זה הולך וגדל במהלך השנים, ובתום שלוש השנים הקרובות הוא אמור לכלול את כל הילדים. במקביל, מספר הילדים ה"ותיקים" הולך וקטן.

3 ראו הסקירות השנתיות של שנים אלו.

4 144 ש"ח ב-2013/8-2014/1, 120 ש"ח ב-2005/12-2014/2, 148 ש"ח ב-2006 וב-2007, 152 ש"ח ב-2008, 159 ש"ח ב-2009, 165 ש"ח ב-2010, 169 ש"ח ב-2011, 173 ש"ח ב-2012, 140 ש"ח ב-2013/8-2015/5, ו-150 ש"ח ממאי 2015.

ביטוח ילדים

לוח 3: ילדים המקבלים קצבת ילדים, לפי מקומם במשפחה (ממוצע חודשי), 2013-2017

שנה	סך כל הילדים	מקומו של הילד במשפחה					
		ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי ושישי ויותר	
מספרים (אלפים)							
2014	2,679.7	1,107.5	766.6	426.3	191.9	92.1	95.3
2015	2,732.9	1,128.3	782.8	435.8	195.5	93.6	96.8
2016	2,785.3	1,148.5	798.4	445.3	199.2	95.2	98.6
2017	2,832.3	1,166.9	812.9	453.2	202.2	96.7	99.6
2018	2,884.4	1,186.1	828.9	462.1	206.1	98.7	102.5
אחוזים							
2014	100	41.3	28.6	15.9	7.2	3.4	3.6
2015	100	41.3	28.6	15.9	7.2	3.4	3.6
2016	100	41.2	28.7	16.0	7.2	3.4	3.5
2017	100	41.2	28.7	16.0	7.1	3.4	3.6
2018	100	41.1	28.7	16.0	7.1	3.4	3.6

מענק לימודים

מענק לימודים משולם לפני פתיחת שנת הלימודים בעבור ילדים בני 6-18 במשפחות חד-הוריות (הורים עצמאיים) או במשפחות שבהן ארבעה ילדים או יותר המקבלות אחת מגמלאות הקיום האלה: הבטחת הכנסה, דמי מזונות, קצבת נכות, קצבת אזרח ותיק וקצבת שאירים. גובה המענק 11.6% מהסכום הבסיסי (1,006 ש"ח ב-2018).

ב-2018 קיבלו מענק לימודים כ-114 אלף משפחות, שהן כ-10% מכלל המשפחות עם ילדים בארץ. מרבית המשפחות היו חד-הוריות (85%, כ-97 אלף) והיתר עם ארבעה ילדים או יותר (כ-17 אלף). משפחות אלה היו כ-16% מכלל המשפחות בארץ. במשפחות שקיבלו מענק היו בסך הכל כ-223 אלף ילדים, שהם כ-8% מכלל ילדי ישראל. הסכום הכולל ששולם בעבור המענק – 247 מיליון ש"ח.

בשנים 1992-1998 שולם המענק רק למשפחות חד-הוריות, ומאוגוסט 1998 גם למשפחות עם ארבעה ילדים או יותר המקבלות אחת מגמלאות הקיום כאמור לעיל. עד 2016 שולם המענק בעבור בני 6-14 ומ-2016 הורחבה הזכאות עד גיל 18.

תוספת משפחה

תוספת משפחה משולמת למשפחות שבהן שלושה ילדים ויותר המקבלות מהמוסד גמלה להבטחת הכנסה או דמי מזונות, בעבור הילדים השלישי והרביעי. התוספת, המשולמת מ-2003, נועדה לפצות על הפגיעה הכפולה בהן, בקצבאות הילדים ובגמלה להבטחת הכנסה, עם קיצוצן בתוכנית הכלכלית של 2003.

סכומי התוספת ב-2018 כמעט זהים ל-2014: למשפחות עם שלושה ילדים 99 ש"ח לילדים הזכאים ולמשפחות עם ארבעה ילדים – 198 ש"ח. בסך הכל קיבלו את התוספת ב-2018 כ-17 אלף משפחות בסכום כולל של כ-31 מיליון ש"ח, רובן (כ-58%) משפחות עם ארבעה ילדים או יותר (לוח 4). מ-2013 שיעור המשפחות עם שלושה ילדים במגמת עלייה קלה, ועם ארבעה ילדים ויותר בירידה קלה.

לוח 4: משפחות המקבלות תוספת משפחה לפי גודל המשפחה (אהוזים), 2014-2018

שנה	סך הכל		עם 4 ילדים ויותר	עם 3 ילדים
	מספרים	אחוזים		
2014	24,144	100	59.9	40.1
2015	23,412	100	59.8	40.2
2016	20,202	100	58.7	41.3
2017	18,527	100	57.6	42.4
2018	16,844	100	57.5	42.5

היקף התשלומים

ב-2018 עלו התשלומים לקצבאות הילדים (לא כולל "חיסכון לכל ילד" – ראו להלן) ב-1.9% במונחים ריאליים לעומת 2017 בעקבות הגידול במספר הילדים והעלייה בסכום הקצבה לילדים השני עד הרביעי (לוח 5). חלקם של תשלומים אלה הגיע ל-7.7% מכלל תשלומי המוסד לעומת 8.1% ב-2017.

לוח 5: התשלומים לקצבת ילדים ולמענק לימודים (מיליוני ש"ח, מחירים שוטפים וקבועים), 2014-2018

שנה	סכום כולל*		קצבת ילדים**		מענק לימודים	
	מחירים שוטפים	מחירי 2018	מחירים שוטפים	מחירי 2018	מחירים שוטפים	מחירי 2018
2014	4,907.9	4,901.3	4,683.0	4,676.7	196.9	196.7
2015	5,579.6	5,607.5	5,361.0	5,387.8	197.4	198.3
2016	6,040.0	6,103.5	5,770.5	5,831.1	247.5	250.1
*2017	6,226.6	6,276.8	5,187.5	5,229.4	245.9	247.8
*2018	6,394.6	6,394.6	5,169.4	5,169.4	246.9	246.9

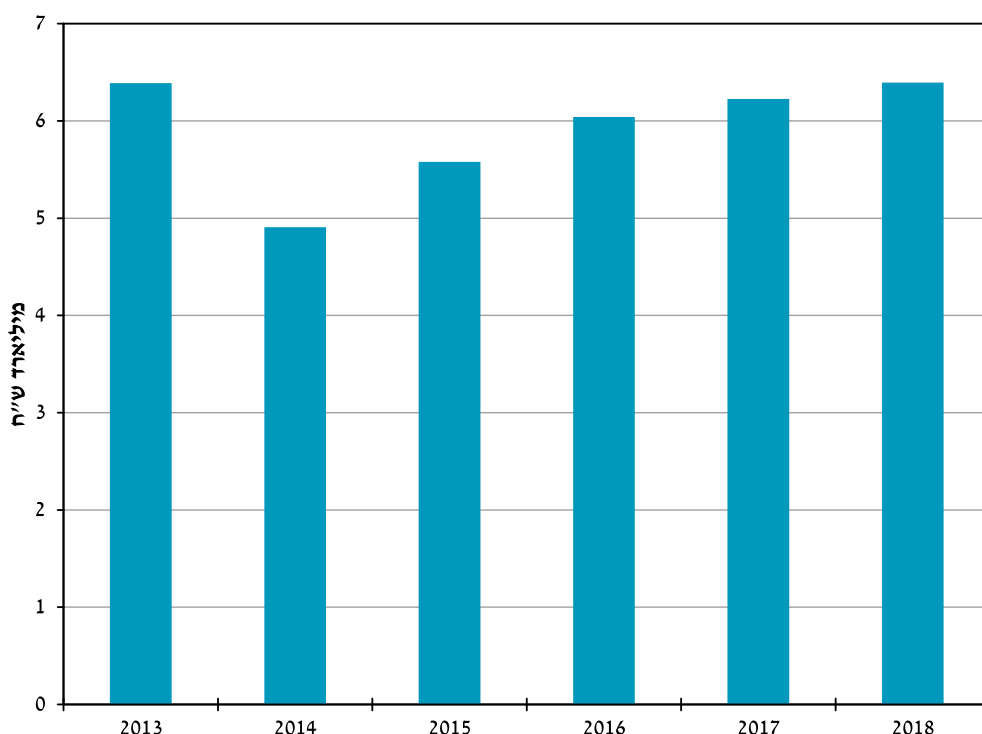
* רבות תשלומים מנהליים לגורמי חוץ.
** לא כולל חיסכון לכל ילד.

בסך הכל שולמו ב-2018 כ-6.4 מיליארד ש"ח בעבור קצבאות הילדים (8.5 מיליארד ש"ח בתוספת החיסכון לכל ילד) – ירידה ריאלית של 13% לעומת 2017 (כ-6.3 מיליארד ש"ח).

ביטוח ילדים

בעקבות עלייה זו, סך התשלומים לקצבאות הילדים הגיע בסוף 2018 כמעט לרמתו ערב חוק ההתייעלות הכלכלית באוגוסט 2013 (תרשים 1).

תרשים 1: תשלומים לקצבאות ילדים (ש"ח, מחירי 2018), 2013-2018

חיסכון לטווח ארוך ("חיסכון לכל ילד")

בינואר 2017 הושקה תוכנית חיסכון לכל ילדי ישראל – כהמשך ליוזמת המוסד למענק העצמה לילדים: חיסכון לטווח ארוך, שישמש אותם בהגיעם לגיל 18 או 21 ויסייע להם בתחילת דרכם כבוגרים. במסגרת התוכנית המדינה מפקידה מדי חודש 50 ש"ח (נוסף על קצבת הילדים), בתוכנית חיסכון בבנק או בחשבון נאמנות בקופת גמל⁵. ההורים יכולים להפקיד סכום נוסף של 50 ש"ח, המופחת מקצבת הילדים, ובכך להכפיל את סכום החיסכון. בגיל 18 כאמור יקבל הילד מענק בסך 508 ש"ח ויוכל למשוך את כספי החיסכון במלואם או בחלקם באישור הוריו. מי שנולדו מ-01.01.2017 יקבלו מענק מפוצל: בגיל 3 254 ש"ח ובגיל

5 ראו גם: https://www.btl.gov.il/Publications/more_publications/Pages/haazama.aspx

המצווה (12 בנות, 13 בנים) 254 ש"ח נוספים. בגיל 21, אם לא משך כלל מכספי החיסכון בגיל 18 – יקבל הילד מענק נוסף של 508 ש"ח.⁶

ב-2016 נערך מכרז לבחירת הגופים הפיננסיים לניהול כספי החיסכון, בו נבחרו 9 בנקים ו-13 קופות גמל (בפועל נותרו 12 קופות לאחר שאחת ביטלה את השתתפותה). בעבור ניהול כספי החיסכון הביטוח הלאומי משלם לבנקים דמי תפעול בסך 6 אג' לכל שורת דיווח, ולקופות הגמל דמי ניהול בשיעור 0.23% בשנה מהכספים הצבורים בהן.

כאמור, להפקדת התשלומים החודשיים יש שני מסלולי חיסכון – בבנקים או בקופות הגמל שנבחרו במכרז. ההורים (או הילד בגיל 18) יכולים במהלך השנים לנייד את כספי החיסכון בין קופות הגמל שנבחרו או לעבור בין מסלולי ההשקעה באותה קופת גמל. מי שבחרו להפקיד בבנקים יכולים לעבור בין מסלולי חיסכון שונים באותו בנק אך לא בין הבנקים השונים.

על פי החוק, לחיסכון זכאים ילדים שב-5/2015 טרם מלאו להם 18 שנים. מאחר שהקופות נפתחו רק ב-1/2017, עמד לזכות כל ילד ב-20 החודשים הללו (תקופת ה"רטרו"), סכום כולל של 1,000 ש"ח שהמדינה התחייבה להפקיד בשלוש השנים הבאות, 2017-2019. בפועל התשלומים לקופות ולבנקים ל-5/2015 עד 10/2016 הופקדו בעבור כל הילדים הזכאים. בעבור הילדים שהגיעו לגיל 18 הופקד מלא הסכום לתקופת הרטרו וכן מענק בסכום של 500 ש"ח. תשלום הרטרו בעבור החודשים הנותרים, נובמבר ודצמבר 2016, הועבר ביולי 2019.

באוכלוסיית הילדים שתי קבוצות: מי שנולדו לפני ינואר 2017 נפתחה להם תוכנית חיסכון בינואר 2017 ולהוריהם ניתנו שישה חודשים לבחור את המסלול (עד יוני 2017); מי שנולדו מינואר 2017 – הצטרפו מדי חודש לתוכנית ולהוריהם ניתנים שישה חודשים, מחודש לידת הילד.

בדצמבר 2018 היו כ-3.3 מיליון תוכניות חיסכון, כ-3.2 מיליון בהן פעילות וכ-109 אלף הסתיימו (עקב משיכת כספים). לכ-2.2 מיליון ילדים (66%) נבחרה תוכנית חיסכון בידי הוריהם⁷, ולכ-1.1 מיליון (33%) שהוריהם לא בחרו תוכנית בחר המוסד כך: הורים שבחרו בבנק לילד אחר שלהם – נבחר אותו הבנק, ובשאר המקרים נבחרה קופת גמל בסיכון נמוך. 2.250 מיליון מן התוכניות (68%) בקופת גמל ו-1.075 מיליון (32%) היו בבנקים. לכ-1.5 מיליון מן הילדים הפקידו ההורים 50 ש"ח נוספים.

מינואר 2017 ועד סוף 2018 הועבר לתוכניות החיסכון סכום כולל של 7.036 מיליארד ש"ח – 5.543 מיליארד ש"ח להפקדה של 50 ש"ח, ו-1.494 מיליארד במסגרת התוספת להפקדת

6 בגיל 18 אפשר למשוך חלק מהסכום, אך אז מתבטלת זכאות למענק. עד גיל 21 ניתן פטור מתשלום דמי הניהול ולאחר מכן מי שירצה להוסיף ולשמור את הכסף במסלול שבחר, ייעשה הדבר מול הגוף הפיננסי בלבד.

7 עד ינואר 2017 לילדים עד גיל 14 נבחרה קופת גמל אקראית ולבני 15-18 נבחר הבנק שבו מופקדת קצבת הילדים.

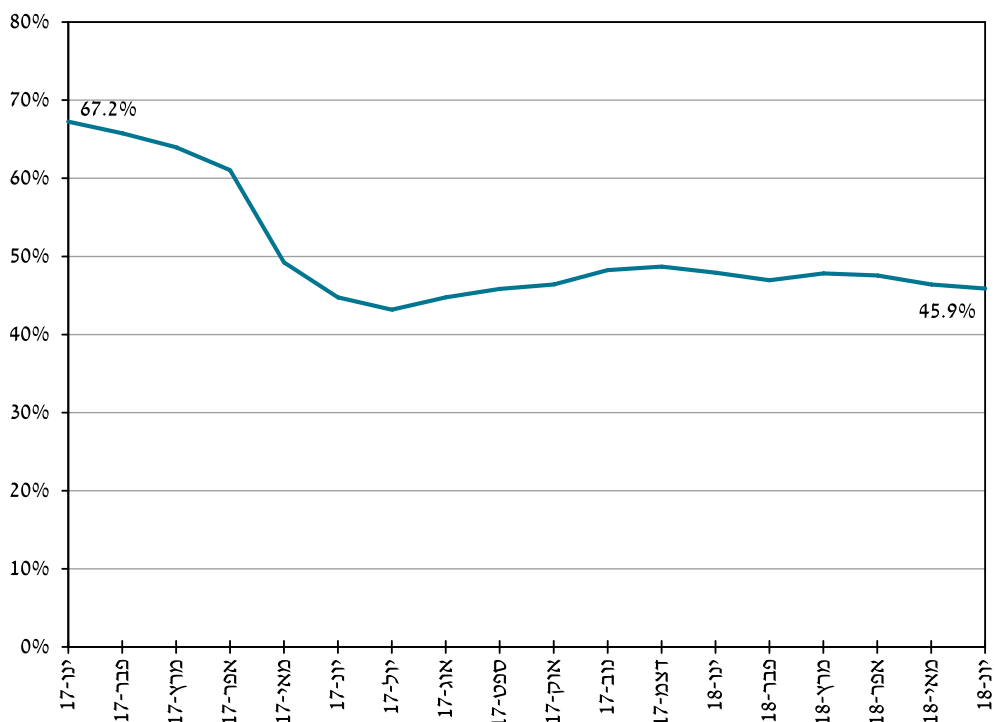
ביטוח ילדים

ההורים המקוזזת מקצבת הילדים (21%). הרווח הכולל בסוף 2018 מההפקדות בבנקים ובקופות הגמל מפתחת התוכנית הסתכם ב-17.8 מיליון ש"ח⁸.

ילדים שנולדו מינואר 2017

שיעור הילדים שהוריהם בחרו בעבורם מסלול השקעה (קופת גמל או בנק) ירד מכ-67% בקרב ילידי המחצית הראשונה של 2017 לכ-43% לילידי המחצית השנייה, עלה מעט לכ-48% לילידי המחצית הראשונה של 2018, והתייצב ברמה של 47% (תרשים 2). שיעור הבחירה בקופת גמל גבוה משיעור הבחירה בבנק, אם כי בשני המסלולים ירדו שיעורי הבחירה של ההורים ועלו בהתאמה שיעורי הבחירה בידי הביטוח הלאומי (תרשים 3). בסך הכל נפתחו לילידי 2018 כ-107 אלף תוכניות חיסכון לעומת כ-91 אלף לילידי 2017.

תרשים 2: היסכון לטווח ארוך – שיעור הילדים שהוריהם בחרו בעבורם מסלול השקעה, לפי חודש לידת הילד, 06/2018–01/2017

8 אתר גמל-נט של משרד האוצר מציג את התשואות של תוכניות החיסכון השונות <https://gemelnet.cma.gov.il/views/dafmakdim.aspx>

תרשים 3: היסכון לטווח ארוך – שיעור הילדים שנבחרו בידי ביטוח לאומי ובידי ההורים לפי מסלול ההשקעה ולפי חודש לידת הילד, 06/2018–01/2017

